

Martin Uebele*

**Karalność przestępstw ruchu drogowego (włącznie z tak zwaną
„jazdą pod wpływem środków odurzających”
i niedozwolonym oddaleniem się z miejsca wypadku)
oraz ich skutki prawne, zwłaszcza pozbawienie prawa prowadzenia
pojazdu i zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych****

Celem mojego referatu jest przedstawienie sytuacji prawnej w Federalnej Republice Niemiec. Oprócz najważniejszych przestępstw w ruchu drogowym chciałbym zwrócić uwagę także na kierowcę jeżdżącego pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, popełniającego tylko wykroczenie.

Ze względu na skutki prawne chciałbym krótko naświetlić zarówno przewidziane w prawie granice zagrożenia karą jak i wymierzone zazwyczaj w praktyce kary (przynajmniej na terenie Wolnego Państwa Saksonii) włącznie z sankcjami związanymi z prawem jazdy i pozwolenie na jazdę.

I. Kierowca jeżdżący pod wpływem alkoholu lub narkotyków 1. Jako przestępca

a) § 316 Kodeks Karny (StGB)

Zgodnie z § 316 StGB (prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu) popełnia przestępstwo każdy, kto w ruchu prowadzi **pojazd** (nie musi to być pojazd mechaniczny, wystarczy rower!), mimo że w wyniku spożywania napojów alkoholowych lub innych środków odurzających nie jest on w stanie do bezpiecznego prowadzenia tego pojazdu.

Odwołując się do orzecznictwa Trybunału Federalnego sprzed 20 lat, wychodzi się z założenia nie dającego się obalić, że kierowca pojazdu mechanicznego, mający zawartość

* Martin Uebele – Prokurator naczelny kierujący urzędem prokuratury w Görlitz

** Referat wygłoszony na „Wspólnej konferencji prokuratur przygranicznych w Trójkącie Państw” w dniach 19-20 października 2011 w Görlitz

alkoholu we krwi **od 1,1 promila**, jest niezdolny do prowadzenia pojazdu. Mówi się w takim przypadku o całkowitej niezdolności do prowadzenia pojazdów. W przypadku rowerzystów orzecznictwo wychodzi z całkowitej niezdolności do prowadzenia pojazdów, przy stwierdzeniu zawartości alkoholu we krwi przekraczającej 1,6 promila.

W przedziale zawartości alkoholu we krwi w **granicach 0,3 - 1,09 promila** oraz przy ustaleniu **spowodowanej spożyciem alkoholu** niepewności w prowadzeniu pojazdu mówi się o tak zwanej względnej niezdolności do prowadzenia pojazdów, która również może podlegać karze według § 316 StGB. Przykładem tego są: jazda „zygzakiem”, jazda szczególnie lekkomyślna lub niebezpieczna.

W przypadku **jazdy pod wpływem środków odurzających** orzecznictwo nie uznaje absolutnych granic substancji czynnych. Z tego powodu nie ma tu mowy o całkowitej niezdolności do prowadzenia pojazdów. Co więcej należy podjąć decyzję w danym, indywidualnym przypadku na podstawie skonsumowanych i udowodnionych substancji oraz szczególnie na podstawie stwierdzonej koncentracji substancji czynnych i jej skutków dla bezpieczeństwa jazdy.

Jazdę pod wpływem alkoholu w postępowaniu karnym można udowodnić tylko na podstawie wyniku próby krwi. Orzecznictwo nie uznaje wyników mierzenia stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu.

Wykroczenie prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu może zostać popełnione umyślnie (§ 316 ust. 1 StGB) lub nieumyślnie (ust. 2). Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że umyślności nie daje się wywnioskować wyłącznie ze stopnia alkoholizacji.

Skutkiem prawnym prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu według § 316 StGB jest zagrożenie karą pozbawienia wolności do jednego roku lub karą grzywny. Kierowca pojazdu mechanicznego, który dotychczas nie był jeszcze notowany policyjnie i został po raz pierwszy zatrzymany, wykazując stężenie alkoholu we krwi przekraczającym 1,1 promila może liczyć się z karą grzywny od 30 do 50 stawek dziennych (w zależności od stopnia alkoholizacji i stopnia jego winy - tzn. działania umyślnego lub nieumyślnego).

Oprócz tego regularnie pozbawia się jeżdżącego pod wpływem alkoholu kierowcę pojazdu mechanicznego (a nie rowerzystę!) pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych, zgodnie z § 69 ust. 1, ust. 2 nr 2 StGB. Pozbawienie pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych prowadzi do wygaśnięcia jego od momentu uprawomocnienia wyroku oraz do cofnięcia prawa jazdy (§ 69 ust. 3 StGB). Równocześnie Sąd ustala zgodnie z § 69 a StGB, że przyznanie skazanemu na okres przynajmniej sześciu miesięcy nowego pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych („Sperr” - tymczasowy zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych). Kierowca mając zawartość alkoholu od 1,1 promila musi liczyć się z zakazem prowadzenia pojazdów na okres co najmniej dziewięciu miesięcy. Po upływie okresu zakazu kierowca pozbawiony pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych musi wnioskować do urzędu komunikacji o nowe pozwolenie, co w danym, indywidualnym przypadku może być związane z wieloma trudnościami (badanie medyczno-psychologiczne).

b) § 315c StGB

Jeżeli kierowca jeżdżący pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających w wyniku jego stanu nietrzeźwości zagrozi konkretnie zdrowiu i życiu innych osób lub cudzym rzeczom o znacznej wartości (decyzja Trybunału Federalnego - BGH NStZ 2011, str. 215: zaczynając od 750 EUR; według orzecznictwa wielu sądów pierwszej instancji oraz pogląd dominujący w literaturze: zaczynając od ok. 1.300 EUR), to z przepisu § 315c ust. 1 nr 1a względnie ust. 3 Strafgesetzbuch grozi to wyższymi karami (do trzech lat, w przypadku działania umyślnego, do pięciu lat pozbawienia wolności).

W praktyce narażenie na niebezpieczeństwo w ruchu drogowym według § 315c ust. 1 nr 1a StGB (w wyniku spożywania napojów alkoholowych lub innych środków odurzających) częściowo prowadzi do wymierzenia wyraźnie wyższych kar niż w przypadku wymienionej pod a) jazdy pod wpływem alkoholu bez skutków wynikających z § 316 StGB, zależnie od tego, czy skończyło się to tylko na zagrożeniu czy doszło do wystąpienia szkody, w tym przypadku zależy od wysokości szkody, zwłaszcza gdy doszło do uszczerbku na zdrowiu innych uczestników ruchu drogowego.

Jeżeli dojdzie nawet do nieumyślnego spowodowania śmierci drugiej osoby przez kierowcę jeżdżącego pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, sprawca, który dokonał przestępstwa po raz pierwszy, musi liczyć się z karą pozbawienia wolności, której wykonanie nie zostanie zawieszona na okres próby.

W przypadku recydywistów nawet bez takich poważnych skutków wchodzi także w rachubę względne lub bezwzględne kary pozbawienia wolności.

Sankcje prawne wchodzi w życie według § 315c ust. 1 nr 2, ust. 3 StGB również w przypadku szczególnie ciężkich uchybień kierowców pojazdów mechanicznych, nie popełnianych pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, lecz w poważny sposób niezgodnych z przepisami ruchowymi i bezwzględnych oraz prowadzących do zagrożenia zdrowia i życia drugiej osoby lub cudzych rzeczy o znacznej wartości. Chodzi tutaj o tak zwane siedem „śmiertelnych grzechów” kierowcy (m.i. o nieprzestrzeganie pierwszeństwa lub wyprzedzanie w poważny sposób niezgodne z przepisami ruchowymi i bezwzględne). W języku potocznym wymiaru sprawiedliwości nazywa się to „suchy § 315c”.

2. Wykroczenie naruszenia tak zwanej granicy zawartości alkoholu we krwi 0,5 promila

Zgodnie z § 24a ust. 1 ustawy o ruchu drogowym (StVG) popełnia wykroczenie ten, który prowadzi **pojazd mechaniczny** (więc nie tylko rower) w ruchu drogowym, mając w wydychanym powietrzu zawartość **alkoholu** 0,25 mg lub więcej lub zawartość alkoholu we krwi 0,5 promila lub więcej. Chodzi tu więc o wykroczenie, tzn. tylko o naruszenie przepisów administracyjnych, a nie o przestępstwo.

Inaczej niż w obrębie przestępstw można wywnioskować już z formułowań ustawy co do znamion przestępstw, że na przeprowadzenie dowodu wystarczający jest wynik analizy wydychanego powietrza. Wartość 0,25 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu według danych naukowych odpowiada ok. 0,5 promila stężenia alkoholu we krwi.

Zgodnie z § 24a ust. 2 StVG popełnia wykroczenie również ten, który pod **wpływem środków odurzających** prowadzi pojazd mechaniczny. Prawo wskazuje tu na załącznik do

przepisu § 24a StVG wymieniającego wszystkie powszechnie stosowane środki odurzające. Ustawa ustala w przepisie § 24a ust. 2 zdanie 2, że taki efekt ma miejsce (już wtedy), jeżeli we krwi udowodnia się istnienie substancji wymienionej w w.w. załączniku (np. THC lub MDMA). Na takie stwierdzenie nie jest jednak wystarczająca każda ilość substancji czynnych, którą można udowodnić nawet przy użyciu najnowocześniejszych środków technicznych. Z tego względu Trybunał Federalny postanowieniem z dnia 21.12.2004r. (NJW 2004, str. 349) żądał ograniczenia interpretacji normy. Według tego należy ustalić stężenie substancji czynnych, które pozwala przypuszczać, że zdolność kierowcy do prowadzenia pojazdów mechanicznych była ograniczona; musi być to stężenie wyraźnie ponad wartości zero. Zaczynając od stężenia 1 ng/ml THC (Cannabis) orzecznictwo przyjmuje działanie w opisanym wyżej rozumieniu i tym samym z popełnienia wykroczenia według § 24a ust. 2 StVG.

Wykroczenie według § 24a ust. 4 ustawy o ruchu drogowym zagrożone jest **karą** grzywny do 3.000 EUR. Według stosowanego tu katalogu kar grzywny sprawca, który dokonał przestępstwa po raz pierwszy, musi liczyć się z karą grzywny w wysokości 500 EUR, recydywista z karą grzywny w wysokości 1.000 EUR. Zgodnie z § 25 ustawy o ruchu drogowym dodatkowo można nałożyć na daną osobę zakaz **prowadzenia pojazdu** od jednego do trzech miesięcy. Sprawca, który dokonał przestępstwa po raz pierwszy, musi liczyć się z zakazem prowadzenia pojazdu na jeden miesiąc, recydywista na dwa do trzech miesięcy. Inaczej niż pozbawienie pozwolenia na prowadzenie pojazdu (prowadzące do wygaśnięcia uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych), zakaz prowadzenia pojazdów oznacza tylko, że danej osobie na ustalony okres nie wolno prowadzić pojazdów mechanicznych w ruchu drogowym. Na ten okres musi ona oddać swoje prawo jazdy do urzędowego depozytu. Po upływie zakazu może bez przeszkód korzystać ze swojego pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych. Pod tym względem zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych jest środkiem wyraźnie łagodniejszym niż pozbawienie pozwolenia do prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Interesujące jest to, że w przypadku stężenia alkoholu we krwi od 0,30 do 0,49 promila nie mamy do czynienia nawet z wykroczeniem, jeżeli jednak dojdą do tego spowodowane alkoholem błędy kierowcy, może już dojść do zaistnienia przestępstwa według §§ 315c ust.

1 nr 1 a, 316 StGB. Tego rodzaju skazania dotyczące tak niskich wartości promila są w praktyce jednak stosunkowo rzadko.

II. Kierowca nieostrożny

Kto (w ruchu drogowym lub gdzie indziej) nieumyślnie powoduje uszkodzenie ciała drugiej osoby, zgodnie z § 229 StGB podlega karze pozbawienia wolności do trzech lat lub karze grzywny. Kto nieumyślnie powoduje śmierć drugiej osoby, zgodnie z § 222 StGB podlega karze pozbawienia wolności do pięciu lat lub karze grzywny.

Zgodnie z § 230 StGB nieumyślne uszkodzenie ciała ścigane jest tylko na wniosek poszkodowanego lub wtedy, gdy prokuratura ze względu na szczególny interes publiczny w ściganiu karnym uważa za konieczne interwencję z urzędu. W przypadku nieumyślnego spowodowania śmierci drugiej osoby nie ma takich ograniczeń. W praktyce ścigania karnego tendencyjnie potwierdza się szczególny interes publiczny w ściganiu karnym w przypadku cięższych obrażeń i/lub cięższych wykroczeń drogowych. Nieumyślne uszkodzenie ciała w ruchu drogowym odpowiednio podlega karze grzywny od co najmniej 15 stawek dziennych, nieumyślne spowodowanie śmierci drugiej osoby podlega karze grzywny od co najmniej 60 lub 90 stawek dziennych lub karze pozbawienia wolności. Zależnie od danego indywidualnego przypadku wchodzi w rachubę pozbawienie pozwolenia do prowadzenia pojazdów mechanicznych lub zakaz prowadzenia pojazdów. W ramach tego referatu nie będę jednak wchodził w szczegóły tego zagadnienia. W przypadku nieumyślnych uszkodzeń ciała stosunkowo często nie następuje ukaranie prawnokarne. Jeżeli wykroczenie ruchu drogowego, na którym opiera się uszkodzenie ciała, nie ulega jeszcze przedawnieniu, prokuratura w celu ukarania wykroczenia może przekazać postępowanie właściwemu organowi administracji.

III. Kierowca bez prawa jazdy

1. Prowadzenie pojazdu bez pozwolenia na prowadzenie pojazdu

Prowadzenie bez pozwolenia na prowadzenie pojazdu stanowi w Niemczech przestępstwo (§ 21 ustawy o ruchu drogowym - StVG). Według tego karze pozbawienia wolności do jednego roku lub karze grzywny podlega ten, kto prowadzi pojazd mechaniczny bez pozwolenia na prowadzenie pojazdu lub mimo zakazu do prowadzenia pojazdów mechanicznych lub zarządza to (jako właściciel pojazdu) lub do tego dopuszcza; działanie nieumyślne według § 21 ust. 2 StVG zagrożone jest karą grzywny lub karą pozbawienia wolności do sześciu miesięcy. Od prowadzenia pojazdu bez pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych (tzn. bez pozwolenia wydanego przez administrację) należy odróżniać prowadzenie pojazdu bez posiadania przy sobie prawa jazdy. Ostatnie stanowi tylko wykroczenie.

W praktyce prawniczej prowadzenie pojazdu bez pozwolenia na prowadzenie pojazdów w przypadku dokonujących przestępstwo po raz pierwszy karane jest karą grzywny od 20 stawek dziennych. Wobec zatwardziałych recydywistów jest też możliwe wymierzenie bezwzględnych kar pozbawienia wolności w wysokości przynajmniej trzech miesięcy.

2. Prowadzenie pojazdu bez ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej

Według §§ 1 i 6 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych prowadzenie pojazdu bez ubezpieczenia stanowi również przestępstwo, na które obowiązują te same granice zagrożenia karą jak na prowadzenie pojazdu bez pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych (patrz 111.1.). Wymierzone w praktyce sankcje są jednak trochę łagodniejsze: w przypadku nieumorzenia postępowania, kierowca bez ubezpieczenia (a także właściciel pojazdu) musi liczyć się z karą grzywny w wysokości co najmniej 10 stawek dziennych.

3. Niewłaściwe używanie tablic rejestracyjnych

Przestępstwo popełnia także ten, który w celu niezgodnym z prawem umocuje podrobioną lub nie wydaną w urzędzie tablicę rejestracyjną na pojeździe mechanicznym lub zmienia ją, usuwa, ukrywa lub ogranicza jej widoczność (§ 22 StVG). W takim przypadku grozi wymierzenie tych samych kar jak w przypadku prowadzenia pojazdu bez pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych (patrz 111.1), a w praktyce prawniczej także porównywalne skutki prawne.

IV. Kierowca uciekający z miejsca wypadku

Zgodnie z § 142 StGB podlega karze pozbawienia wolności do trzech lat lub karze grzywny, kto po wypadku w ruchu drogowym oddala się z miejsca wypadku, nie umożliwiając koniecznych ustaleń (§ 142 ust. 1 nr 1 StGB) lub nie czekając odpowiedniego czasu (§ 142 ust. 1 nr 2 StGB) lub kto po upływie odpowiedniego czasu oczekiwania nie umożliwia niezwłocznie koniecznych ustaleń (§ 142 ust. 2 StGB).

W praktyce ścigania karnego mamy tu do czynienia z bardzo częstym wykroczeniem. Sporne jest często pytanie, czy obwiniony dostrzegł wypadek (wizualnie, akustycznie lub dotykowo). Wyjaśnić może to często (jeżeli w ogóle) tylko ekspertyza biegłego. W regularnych przypadkach niedozwolonego oddalenia się z miejsca wypadku sprawcy dokonującego przestępstwo po raz pierwszy wymierza się w przypadku wyrządzenia szkód przekraczających kwotę 300 EUR do 750 EUR karę grzywny ok. 10 do 15 stawek dziennych, w przypadku wyrządzenia szkód w wysokości od 750 EUR do 1.300 EUR karę grzywny ok. 15 do 25 stawek dziennych oraz zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych i w przypadku wyrządzenia szkód w wysokości przekraczających kwotę 1.300 EUR karę grzywny od 30 stawek dziennych oraz z reguły (§ 69 ust. 2 nr 3 StGB) pozbawienie pozwolenia do prowadzenia pojazdów mechanicznych i tymczasowy zakaz prowadzenia pojazdów do momentu jego ponownego udzielenia na okres przynajmniej sześciu miesięcy. W przypadku ofiar w ludziach skutki prawne są odpowiednio wyższe; w przypadku ciężkich lub nawet śmiertelnych obrażeń w związku z niedozwolonym oddaleniem się z miejsca wypadku wymierzone są także kary pozbawienia wolności.

V. Zakończenie

Mam nadzieję, że udało mi się dać Państwu dobry przegląd swoim referatem o niemieckim prawie karnym ruchu drogowym, opierając się pokusie dalszego pogłębiania tematu.

Wobec ograniczenia czasu nie byłem w stanie odpowiedzieć na wiele pytań, jak np.: Jakiej karze podlega kierowca jeżdżący pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, kierowca nieostrożny, kierowca pozbawiony prawa jazdy i nieostrożny (kategorie te występują często wszystkie na raz)?

Dziękuję bardzo za Państwa uwagę!